

«Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи», умисне вбивство вважається вчиненим з особливою жорстокістю, якщо винний, позбавляючи потерпілого життя, усвідомлював, що завдає йому особливих фізичних (шляхом заподіяння великої кількості тілесних ушкоджень, тортур, мордування, мучення, в тому числі з використанням вогню, струму, кислоти, лугу, радіоактивних речовин, отрути, яка завдає нестерпного болю, тощо), психічних чи моральних (шляхом згнєблення честі, приниження гідності, заподіяння тяжких душевних переживань, глуmlinня тощо) страждань, а також якщо воно було поєднане із глуmlinням над трупом або вчинювалося в присутності близьких потерпілому осіб і винний усвідомлював, що такими діями завдає останнім особливих психічних чи моральних страждань [3].

Варто зазначити, що умисне вбивство, вчинене з особливою жорстокістю, завжди має на меті завдати потерпілому фізичного болю та (або) психічних страждань. Важливим аспектом виступає характер такого насильства, що свідчить про намір злочинця, заподіяти фізичних мучень, психічних страждань тощо. Саме тому, необхідним є дослідження суб'єктивної сторони даного злочину. Загальновідомим обов'язковим елементом суб'єктивної сторони при умисному вбивстві з особливою жорстокістю є вина.

Тому, на нашу думку, для кваліфікації вчиненого як вбивства з особливою жорстокістю необхідно встановити бажання або допущення суб'єктом саме такого способу вбивства.

Наявність у особи усвідомленого вибору вчинити злочин з особливою жорстокістю, який відображає значно підвищену суспільну небезпеку злочинця, є підставою притягнення його до кримінальної відповідальності за вчинення кваліфікованого виду умисного вбивства, що супроводжує санкцію, у вигляді, більш суворого покарання.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що злочини, вчинені з особливою жорстокістю, відносяться до специфічного різновиду злочинів. Особлива жорстокість є обставиною, яка обтяжує кримінальну відповідальність. Проте, на сьогодні, кримінальним законодавством, не прописані критерії, за якими той чи інший злочин можна визнати вчиненим з особливою жорстокістю.

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. (Дата звернення: 10.02.2020 р.).

2. Статистичні дані Генеральної Прокуратури України за 2017-2019 роки URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113653&libid=100820#. (Дата звернення: 10.02.2020 р.)

3. Про судову практику в справах про злочини проти життя та здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України №2 від 07.02.2003 р. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v0002700-03> (Дата звернення: 10.02.2020 р.)

Христова Юлія Вікторівна
доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Питання щодо ратифікації Україною Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (далі – Римського Статуту) та виконання відповідних зобов'язань, передбачених ст. 8 Угоди про асоціацію, особливо актуалізується у зв'язку з набуттям чинності ч. 6 ст. 124 Конституції України, яка прямо передбачила таку можливість [1].

Доти на заваді ратифікації був висновок Конституційного Суду України про визнання його таким, що не відповідає Конституції України [2].

Разом з цим чинне національне законодавство про кримінальну відповідальність потребує нагальних змін в частині криміналізації міжнародних злочинів, передбачених Римським Статутом, зокрема, геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів, щоб забезпечити Україні можливість самостійно здійснювати кримінальне переслідування за їх вчинення.

На забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права спрямовані два альтернативні законопроекти, один з яких (№ 9438 від

20.12.2018 р.) вже прийнятий Верховною Радою України у першому читанні, а другий (№ 2689 від 27.12.2019 р.) чекає розгляду [3, 4].

Безперечно визнаючи своєчасність та важливість пропонуванних змін до Кримінального Кодексу України, вважаємо, що ряд положень викликає заперечення або потребує уточнення.

Принагідно відзначити, що не можна погодитись із запропованою законопроектом № 9438 від 20.12.2018 р. редакцією частини 4 статті 436-2 Кримінального кодексу (далі – КК) України в частині визнання виконавцями (співвиконавцями) злочинів осіб, які вчинили такі злочини безпосередньо або шляхом використання інших осіб, незалежно від того, чи підлягають останні кримінальній відповідальності за вчинене [3]. Тобто аналізована кримінально-правова норма містить положення про діяльність кількох осіб, яка не має обов'язкових ознак співучасті у злочині.

Увага, яку суб'єкти законодавчої ініціативи приділили проблемі посереднього вчинення злочину проти основ міжнародного права, безперечно заслуговує схвалення, але подібне рішення, на нашу думку, не позбавлено недоліків. Зокрема, поняття «виконавець» має застосовуватися лише щодо злочину, вчиненого у співучасті, адже «інші особи, що відповідно до закону не підлягають кримінальній відповідальності за скоєне», не можуть визнаватися співучасниками особи, яка їх використала, оскільки вони не є суб'єктами злочину, а відповідна ознака є обов'язковою для наявності співучасті у злочині [5, с. 312].

Виходячи з того, що суб'єкт злочину займає самостійне місце серед елементів складу злочину, а виконавець характеризує певну діяльність при вчиненні злочину при співучасті, про виконавця (співвиконавця) злочину можна вести мову лише щодо злочинів, вчинених у співучасті. Коли йдеться про опосередковане вчинення злочину, то особа, яка здійснює таке посягання, є не виконавцем (співвиконавцем), а особою, яка підлягає кримінальній відповідальності (суб'єктом злочину) [5, с. 314].

В альтернативному законопроекті № 2689 від 27.12.2019 р. така пропозиція відсутня, на відміну від імплементації командної відповідальності для військових командирів та інших начальників, передбаченої статтею 28 Римського Статуту [6], без належного врахування принципу індивідуалізації юридичної відповідальності (частина 2 статті 61 Конституції України).

Висновок. З урахуванням викладених умовиводів, зауважимо, що проблематика кримінально-правового забезпечення національної безпеки та забезпечення виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо кримінально-правового переслідування за вчинення міжнародних злочинів не є вичерпаною у даній роботі, а наведені аспекти є приводом для подальших наукових досліджень.

1. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 54к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення: 19.02.2020).

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України про надання висновку щодо відповідності Конституції України Римського Статуту Міжнародного кримінального суду (справа про Римський Статут): Висновок Конституційного Суду України від 11 лип. 2001 р. № 3-в/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003v710-01> (дата звернення: 19.02.2020).

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права : Проект закону України від 20 груд. 2018 р. № 9438. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65266 (дата звернення: 19.02.2020).

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права : Проект закону України від 27 груд. 2019 р. № 2689. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67804 (дата звернення: 19.02.2020).

5. Христова Ю. В. Актуальні питання посереднього вчинення злочину. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ* : зб. наук. праць. 2016. №1. С. 309–316.

6. Римський статут міжнародного кримінального суду від 17 лип. 1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588 (дата звернення: 19.02.2020).